"باستان ـ اياق ناقتى سىتەپ، الدا ئجۇرىپ، باتلدىقپەن ئداۋىردىڭ الدىڭعى لەگىندە تۇرۇۋ كەرەك"

ـــــ باس شۇجي شي جينپىڭنىڭ جىجياڭدا قىزمەت تەكسەرۋىنەن ەستەلىك

□ شىنخۇا اگەنتسىگىنىڭ تىلشىلەرى \ جاڭ شياۋسۇڭ، جۇ جىچاي
حالىق گازەتىنىڭ تىلشىلەرى \ دۇ شاڭزى، لي جۇڭژىن

"مەن كەزىندە جىجياڭدا 6 جىل قىزمەت سىتەگەنمەن، بۇل ارانىڭ تاۋ ـ سۇىنا، ئشوپ ـ اعاشتارىنا، سالت ـ ساناسنا قانىقپىن، وسى ارانىڭ داۋىنا ات سالىسقام جانە كۇا بولعام". "ورتالىققا كەلىپ قىزمەت سىتەگەننەن كەيىن دە، تالاي رەت قايتا ورالىپ، ئار جولى ئبىر ـ ەكى جەردى ارالادىم".

پارتيا 18 ـ قۇرىلتايىنان كەيىن، باس شۇجي شي جينپىڭ 6 ـ رەت جىجياڭعا كەلىپ، حاڭجوۋ ازيا سپورت جارىسىنىڭ باستالۋ سالتىنا قاتىناسىپ، دلگەرىندى ـ كەيىندى جينحۇا، شاۋشىڭ سياقتى جەرلەرگە بارىپ، اۋىل ـ قىستاقتارعا، ساۋدا ـ ساتتىق بازارلارىنا، كورمە سارايلارىنا، مادەنيەت باقشا اۋماقتارىنا شىكەرىلەي بارىپ قىزمەت تەكسەرىپ، تەكسەرۋ ـ زەرتتەۋ جۇرگىزىپ، نەگىزگى ساتىداعى پارتيا مۇشەلەرىنە، كادرلارعا جانە بۇقاراعا امانداستى ئارى حال سۇرادى.

جول بويى تەكسەرۋ ـ زەرتتەۋ جۇرگىزدى، جول بويى ەسكە الىپ وتىردى ـــــ

"سول جىلدارى جىجياڭ 'ەسەيىپ ـ ەرجەتۇ بارىسىنداعى بەيمازالققا' ئدوپ كەلدى، بايلىق، قورشاعان ورتا سياقتى فاكتورلاردىڭ شەكتەمەسى توتەنشە كورىنەكتى بولىپ، ەنەرگيا جۇمسالىمى جوعارى، جاراقسىز زاتتاردىڭ ىعسىتىرلۋى جوعارى بولعان داۋ ۇلگىسىن ەندىگارى جالعاستىرۋ قينعا سوقتى".

"20 نەشە جىلدان بەرى 'سەگىز ـ سەگىز ستراتەگياسىن' تاباندىلىقپەن اتقارۋ ارقىلى جىجياڭ بايلىعى شاعىن ولكە بولۋدان ەكونوميكادا ئرى ولكە بولۋعا، قورشاعان ورتادا 'قسىم تاۋداي' بولۋدان كورىكتى جىجياڭ قۇرۇعا، جالپى تۇلعالىق دوڭگەلەك داۋلەتتىلىكتى الدىمەن جۇزەگە اسىرۋدان جوعارى دەڭگەيدەگى جاپپاي دوڭگەلەك داۋلەتتىلىكتى جۇزەگە اسىرۋعا دەيىنگى تاريحي سىياتتى سەكىرۋدى جۇزەگە اسىردى ئارى بۇكىل ەلگە ۇلگى كورسەتتى".

جول بويى تەكسەرۋ ـ زەرتتەۋ جۇرگىزدى، جول بويى ويلانىپ ـ تولعاندى ـــــ

"جۇيەلى جوسپارلاپ، تۇلعالىق دلگەرىلەتۇگە تاباندى بولۇ"، "ئبىر جوبانى سوڭنا دەيىن جالعاستىرۋعا تاباندى بولۇ"، "ماسەلەنى باعدار ەتۇگە تاباندى بولۇ"، "حالىق بۇقاراسىنىڭ بەلسەندىلىگىن، جاسامپازدىعىن جاپپاي تۇىندىتۇعا تاباندى بولۇ"، "ناقتى سىتەۋگە، ئستى باسىنان ـ اياعىنا دەيىن ئساتتى جۇرگىزىپ، تابىستى ياقتاتۇعا تاباندى بولۇ" ... 20 جىلدىڭ الدىندا ولكە ياسى دەڭگەيىندەگى جوسپار بۇگىنگى كۇندە جىجياڭنىڭ بايتاق دالاسىندا گۇل اشىپ، جەمىس بەردى ئارى ولكە سىرتىندا ئتىپتى دە كەڭ اۋماقتا جالپىلاستىرىلدى.

مەملەكەتتى قۇدىرەتتەندىرۋ قۇرىلىسىنىڭ، ۇلتتى گۇلدەندىرۋدىڭ جاڭا جورىعىنا كوز جىبەرگەن باس شۇجي جىجياڭعا جاڭا دا اناعۇرلىم جوعارى تالاپ قويدى:

"جاڭا داۋ ۇستانىمىن تولىق، دالمە ـ ئدال، جاپپاي دايەكتىلەندىرىپ، جاڭا داۋ ارناسىن قالىپتاستىرۋدى، جوعارى ساپالى داۋدى دلگەرىلەتۇدى ارقاۋ ەتىپ، نازاردى بىرگە بايۇدان ۇلگى كورسەتۇ رايونىن قۇرۇعا، جاڭا داۋىردە جۇڭگوشا سوتسياليزم ئتۇزىمىنىڭ ابزالدىلىعىن جاپپاي ايگىلەيتىن ماڭىزدى تەرەزە ورناتۇعا شوعىرلاندىرىپ، ئبىر جوبانى سوڭنا دەيىن جالعاستىرۇعا تاباندى بولىپ، 'سەگىز ـ سەگىز ستراتەگياسىنىڭ' تەرەڭدەۋىن، ناقتىلانۇىن ۇزدىكسىز دلگەرىلەتىپ، باستان ـ اياق ناقتى سىتەپ، الدا ئجۇرىپ، باتىلدىقپەن ئداۋىردىڭ الدىڭعى لەگىندە تۇرىپ، جۇڭگو ۇلگىسىندەگى وسزامانداندىرۇدىڭ جىجياڭ جاڭا تاراۋىن قۇلشىنا جازۇ كەرەك".

ئبىر قىستاقتان سان مىڭ قىستاققا كوز جىبەردى: "جاڭا داۋىردەگى 'فۇچۇن تاۋىنداعى قونىس سۇرەتىن' ويداعداي سالدى"

9 ـ ايدىڭ 20 ـ كۇنى تۇستەن بۇرىن باس شۇجي شي جينپىڭنىڭ جىجياڭدا قىزمەت تەكسەرگەن ئبىرىنشى بەكەتى ي ـ ۇ قالاسىنىڭ حوۋجاي ئمالىسى لىزۇ قىستاعى بولدى.

قىستاق الاڭىندا اۋىل شارۋاشىلىق سالاسىندا شارۋاشىلىق قۇرعاندار "بىرگە بايۇ بازارى" قيمىلىن وتكىزىپ جاتتى.

ۇستىنە اق جەيدە كيىپ، كوزىنە دوڭگەلەك كوزىلدىرىك تاققان "90 ـ جىلدارداعى تۇلەگى" فاڭ تيانىنيڭ وسى قىستاقتىڭ اۋىلعا قايتقان جوعارى مەكتەپ وقۇشىسى ەدى.

ونىڭ جايماسىنداعى قولدان توقىلعان ئتۇرلى بامبۇك سەبەت باس شۇجيدىڭ نازارىن اۋداردى. فاڭ تيانىنيڭ باس شۇجيگە ئوزىنىڭ 2 جىلدىڭ الدىندا قىستاققا قايتىپ كەلىپ، 30دان استام قىستاق تۇرعىن بامبۇك سەبەت توقۇعا جۇمىلدىرعاندىعىن، ولاردىڭ ئاربىرىنىڭ ايلىق كىرىسىن 2000 يۇان اينالاسىندا ارتتىرۇعا مۇمكىندىك جاساعاندىعىن ايتتى.

فاڭ تيانىنيڭ بىلاي دەدى: "ئاسلى بەيجيڭدە قىزمەت سىتەيتىنمىن، ئبىزدىڭ قىستاق 'مىڭ قىستاق ۇلگى كورسەتۇ، 10 مىڭ قىستاقتى رەتتەۋ ـ وڭاۋ ينجەنەرياسىن' اتقارعاننان كەيىن، قىستاقتىڭ قورشاعان ورتاسى مەن بەت ـ بەينەسى توتەنشە جاقسارىپ، شارۋاشىلىق قۇراتىن كوپتەگەن جوعارى مەكتەپ وقۇشىلارىن باۋرادى، سوندىقتان قايتىپ كەلۇ تالعامىن جاسادىم".

"مىڭ قىستاق ۇلگى كورسەتۇ، 10 مىڭ قىستاقتى رەتتەۋ ـ وڭاۋ ينجەنەرياسى" ـــ شي جينپىڭ جولداس جىجياڭدا قىزمەت سىتەگەن كەزىندە ئوزى جوسپارلاپ، ئوزى ورنالاستىرىپ، ئوزى دلگەرىلەتكەن كەلەلى ستراتەگيالىق شارا. 2003 ـ جىلدان بەرى "مىڭ قىستاق ۇلگى كورسەتۇ، 10 مىڭ قىستاقتى رەتتەۋ ـ وڭاۋ ينجەنەرياسى" ۇزدىكسىز تەرەڭدەتىلىپ، سان مىڭ كورىكتى اۋىل ـ قىستاق قۇرىلىپ، ميلليوندىعان ديقانعا، بۇقاراعا باقىت جاراتتى.

بۇگىنگى كۇندە "مىڭ قىستاق ۇلگى كورسەتۇ، 10 مىڭ قىستاقتى رەتتەۋ ـ وڭاۋ ينجەنەرياسى" جىجياڭنان بۇكىل ەلگە بەت الىپ، اۋىل ـ قىستاقتى گۇلدەندىرۇدى، اۋىل شارۋاشىلىعىن، اۋىل ـ قىستاقتى وسزامانداندىرۇدى دلگەرىلەتۇ بارىسىندا ماڭىزدى رول اتقارىپ كەلەدى.

فاڭ تيانىنيڭنىڭ قاسىندا كۇڭگە كۇيىپ توتىققان فاڭ جىشياڭ ەسىمدى ئبىر جىگىت تۇرعان ەدى. ول اسكەري قوسىننان بوساعاننان كەيىن، اۋىلىنا كەلىپ ەگىس الاڭىن قۇرىپ، شاعىن گۇلتەكشە كوردىنستەرىن جەتىلدىرۇمەن اينالىستى.

"نەشە جىل اسكەر بولدىڭ"؟ باس شۇجي جاس جىگىتپەن شۇيىركەلەسىپ كەتتى.

"2 جىل".

"اسكەري قوسىندا شىنعۇ شارۋاشىلىق قۇرۇعا جاقسى نەگىز قالايدى، سەنىڭ قازىرگى رۇحانى بەينەڭ وزگەلەرمەن ۇقسامايدى،ـ دەدى باس شۇجي ماقتاپ.

قىستاق ياچەيكا شۇجيى فاڭ حاۋلۇڭ باس شۇجيگە بىلاي دەدى: وسىنداي شارۋاشىلىق قۇرۇشى تۇلعالاردان قىستاقتا 50دەن استامى بار، كاسىپىمەن شۇعىلدانۇشىلار 200دەن اسادى، ولاردىڭ اراسىندا اۋىلداعى ادامدار دا، اۋىلعا قايتا ورالعاندار دا، تاعى جاڭا ديقاندار دا بار، تەڭ جارتىسىنان استامى جوعارى مەكتەپ وقىعان.

قوڭىر كۇزدىڭ جانعا جايلى سامالى تۇنىق سۇ، جاسىل تاۋ قورشاعان ۇمت اتىزىنان ەسپ ئوتتى.

باس شۇجي جاياۋ ئجۇرىپ قىستاقتىڭ بەت ـ بەينەسىن تەكسەرىپ كوردى، كوك قاڭىلتاق كەر ـ پىشپەن جيەكتەلگەن اق تامدى شاعىن عيماراتتار كوزگە تۇسەدى، ئۇيدىڭ الدى ـ ارتى جاسىل اعاش ـ شوپتەرمەن بەزەندىرىلىپتى، اق تامداعى قابىرعا سۇرەتتەر اۋىل ساعىنشىن جانە كوركەم بولاشاققا دەگەن ارمان ـ تىلەكتى بەينەلەپ، كورىكتى اۋىل ـ قىستاقتىڭ جالىندى ومىرشەڭدىگىن اڭداتىپ تۇر.

السىـ جاقىنعا اتى ايگىلى وسى بىرگە بايۇدان ۇلگى كورسەتۇ قىستاعىنىڭ كەزىندە لاس، بىلىقتان، ناشار، كەدەي بولىپ، جەرگىلىكتى ورىنداعى ادامدارىڭ ئۇمت جوق "سۇ سىر ئمۇيىزى قىستاعى" دەپ اتاپ كەتكەنىن كىم ويلاسىن!

"مىڭ قىستاق ۇلگى كورسەتۇ، 10 مىڭ قىستاقتى رەتتەۋ ـ وڭاۋ ينجەنەرياسىنىڭ" دلگەرىلەتۇىندە لىزۇ قىستاعى ورتانى رەتتەۋ ـ وڭاۋدان باستاپ سكە كىرىسىپ، كاسىپ سالاسىن دامىتىپ، دارىندىلاردى باۋراپ، اۋىل شارۋاشىلىعى، مادەنيەت، ساياحاتتىڭ توعىسا داموۋىن دلگەرىلەتىپ، كورىكتى ەكولوگيانىڭ، كوركەم ەكونوميكانىڭ، تاماشا تۇرمىستىڭ ئبىر ـ بىرىنە باپ كەلۇى بارىسىندا سالتاناتتى بۇرىلىستى، باقىتتى وزگەرىستى جۇزەگە اسىردى.

ىستىق دقلاستى قىستاق تۇرعىنداعى قىستاقتىڭ كىرە بەرىسىندە جينالىپ جوعارى داۋىسپەن باس شۇجيگە امانداستى.

"اۋىلداستار، سالەمەتسىزدەر مە! بۇگىن بۇل اراعا كەلگەنىمە قاباعات قۇانىشتامىن". باس شۇجي شي جينپىڭ ىستىق دقلاسپەن بىلاي دەدى: "اۋىل ـ قىستاقتى گۇلدەندىرۇدىڭ كومەسكى كۇشى شەكسىز، ۇلكەن سكەرلىك كورسەتۇگە بولادى، اۋىلداستار قۇلشىنا كۇرەس جۇرگىزىپ، بىرگە بايۇدىڭ كوركەم بولاشاعىنا بىرگە ۇمتىلايىق"!

التىن كۇزدىڭ شۇلەن شۇعىلاسىندا قىستاق تۇرعىندارىنىڭ باقىت لەبى ەسكەن جىلى جۇزدەرى ايرىقشا نۇرلانىپ تۇر.

ۇساق تاۋارلاردان ۇلكەن بازارعا كوز جىبەردى: "جۇڭگوشا سوتسياليزمنىڭ تابىستى امالياتى"

ي ـ ۇ ـــ بازار نەگىزىندە قۇرىلعان وسزامانداناعان قالا. بۇل ارادان جىجياڭنىڭ داموۋىنىڭ ومىرشەڭدىك كۇشىن سەزىنۇگە بولادى، جۇڭگونىڭ، اۋەلى، دۇنيە ئجۇزى ەكونوميكاسىنىڭ تامىرىن ۇستاۋعا بولادى.

باس شۇجي شي جينپىڭ لىزۇ قىستاعىنان اتانىپ، ي ـ ۇ حالقارالىق ساۋدا ـ ساتتىق بازارىنىڭ 2 ـ اۋماعىنا كەلىپ قىزمەت تەكسەردى، تەكسەرۇ ـ زەرتتەۋ جۇرگىزدى. "كەزىندە بۇل ارا قۇرىلىس مايدانى بولاتىن". جىجياڭدا قىزمەت سىتەگەن كەزىندە شي جينپىڭ جولداس ي ـ ۇ ءىا 10نەشە رەت كەلىپ، ۇساق تاۋارلار بازارىنا شىكەرىلەي بارىپ تەكسەرۇ ـ زەرتتەۋ جۇرگىزگەن بولاتىن، بۇل ارانىڭ جاعدايىنا توتەنشە قانىق ەدى.

ساۋدا ـ ساتتىق بازارىنىڭ كەرەر اۋزىندا ۇلكەن ەكران باس شۇجيگە 2 كەستەنى كورسەتتى: ئبىرى، ي ـ ۇ بازارىنىڭ ساتىپ الۋ ساۋدا ەكسپورتىنىڭ ناقتى جاعدايى، ەندى ئبىرى، "ي ـ ۇ ـــ شينجياڭ ـ ەۋروپا" كەزەكشى پويەزى قاتىناۋىنىڭ وزگەرىستەگى ساندى مالىمەتى.

وسى "دۇنيە جۇزىندەگى ەڭ ۇلكەن ۇساق تاۋارلار بازارىنان" كەلگەن دامىلسز وزگەرىستەگى ساندى مالىمەتتەر جۇڭگونىڭ، اۋەلى، بۇكىل جەر شارىنىڭ سىرتقى ساۋداسىن جانە ەكونوميكا بەتالىسىن اڭعارتاتىن "بارومەترگە" اينالدى.

40 نەشە جىلدان بەرى جۇڭگونىڭ رەفورما جاساۋ، ەسىك اشۇ ۇلكەن اۋقىمىنا ىلەسە، ي ـ ۇلىقتار بارابان قاعىپ كوشە كەزۇدەن جول بويىندا جايما جايۇعا دەيىن، ودان "بۇكىل جەر شارىنان ساتىپ الۋ، بۇكىل جەر شارىنا ساتۇ" سىندى "الەمدىك ەرەن بازار" سالۇعا دەيىن، بۇگىنگى تاڭداعى ي ـ ۇ بازارىنا 26 ۇلكەن تۇردەگى 2 ميلليون 100 مىڭنان استام تاۋار توپتالدى، ول بۇكىل ەلدەگى 2 ميلليون 100 مىڭ كاسىپورىنمەن، 32 ميلليون جۇمىسشىمەن بايلانىسىپ جاتىر.

ساۋدا ـ ساتتىق بازارىنا قادام تاستاساڭىز، ئىن ترەسكەن ساۋدا دۇكەندەرى، الۋان ئتۇرلى تاۋارلار كوزگە تۇسەدى.

"باس شۇجي، امانسىز با"! "باس شۇجيدىڭ ي ـ ۇ ءىا كەلگەننەن قارسى الامىز"! باس شۇجي بارعان جەردىڭ بارىندە ادامدار جاپا ـ تارماعاي ساۋدا دۇكەندەرىنەن شعىپ، جول بويلارىنا جينالىپ، شاپالاق سوعىپ، امانداستى، الاقايلاعان داۋىس ۇزىلمەدى.

"قايدان كەلدىڭىزدەر"؟ ـ دەدى باس شۇجي ئالسىن ـ ئالى ايالداپ.

"شاۋشىڭ"، "دشكى موڭعۇل"، "يوردانيا"... تيجارات تۇڭىرەگىنىڭ ئتورت بۇرىشىنان، ساتىپ الۋشى ساۋداگەرلەر دۇنيەنىڭ تۇكپىر ـ تۇكپىرىنەن كەلگەن.

"مەن نەپالدان كەلدىم"، ـ دەدى ئبىر ساۋداگەر جاقىنداي كەلىپ.

"حوش كەلدىڭىز، نەندەي تاۋار ساتىپ العالى كەلدىڭىز"؟ ـ دەپ سۇرادى باس شۇجي.

"ويلاعانىمىزدىڭ ئبارىن ساتىپ الا الامىز، ويلاماعان نارسەلەردى دە ساتىپ الا الامىز"! ونىڭ جاۋابىن ەستىگەن كوپشىلىك دۇ كۇلدى.

قول شاتىر ساتاتىن ئبىر دۇكەنگە كىرىپ، باس شۇجي مۇقيات كورگەن سوڭ: "دۇكەندى اشقانىڭىزعا قانشا ۋاقىت بولدى"؟ ـ دەپ سۇرادى.

"27 جىل بولدى". دۇكەن يەسى جاڭ جىيىڭ باس شۇجيگە بىلاي دەدى: "ئبىز زاماناۋي دا ادەمى جوبالاۋ ۇستانىمنان جازباي، دارالاندىرۇ، ساپالىلاندىرۇ سىندى داموۋ جولىمەن ئجۇرىپ وندىرگەن قول شاتىرلارىمىز بۇكىل دۇنيە جۇزىندەگى 100دەن استام مەملەكەتكە ساتىلدى.

"ساۋدالاسقىزدىڭ كۇسەت بولا ئتۇسۇىن تەلەيمىن"!ـ دەدى باس شۇجي كۇلىمسىرەي.

قول شاتىر جاسايتىن ئبىر كاسىپورىننىڭ داموۋى جاڭا داۋىردەگى ي ـ ۇدىڭ جاساۋ كاسىبى مەن ساۋدا ۇلگىسىنىڭ تيىن وزگەرتىپ، دارەجەسىن جوعارىلاتۇىنىڭ نقشام كورىنىسى.

بازاردىڭ ساۋداگەرلەردىڭ، شاعىن كاسىپورىن يەلەرىنىڭ ۋاكىلدەرى الدىندا، باس شۇجي شي جينپىڭ كوپشىلىكتى جىگەرلەندىرىپ بىلاي دەدى: "ي ـ ۇ ۇلەس قوستى، تاعى دا تەڭ ۇلەس قوسۇى كەرەك. سىزدەردىڭ اربىرەۋلەرىڭىز تۇگەلدەي ي ـ ۇدىڭ داموۋىنداعى ات سالسۇشى، قۇرۇشى، ۇلەس قوسۇشى سانالاسىزدار، تاعى دا ۇزدىكسىز قۇلشىنىپ، تاعى دا شۇعىلا جاراتۇلارىڭىز كەرەك". سول جەردەن قىزۇ قول شاپالاق ئۇنى كوتەرىلدى.

جاڭا داۋىردەگى "فىڭچياۋ تاجريبەسىنەن" بۇقارالىق لۇشيانعا كوز جىبەردى: "حالىق بۇقاراسىنا تىعىز ارقا سۇيەپ، ماسەلەلەردى نەگىزگى ساتىدا شەشتى، بەلەڭ بەرە باستاعان كەزىندە شەشتى"

بيىل ماۋ زىدۇڭ جولداستىڭ "فىڭچياۋ تاجريبەسىن" ۇيرەنۇدى، جالپىلاستىرۇدى بەكتىكەندىگىنىڭ 60 جىلدىعى. 9 ـ ايدىڭ 20 ـ كۇنى تۇستەن كەيىن باس شۇجي شي جينپىڭ شاۋشىڭ قالاسىندعى جۇجي قالاسىنىڭ فىڭچياۋ قالاشعىنا ارنايى كەلىپ، فىڭچياۋ تاجريبەسى كورمە سارايىن ەكسكۇرسيالادى.

20 جىلدىڭ الدىندا سول كەزدە جىجياڭ ولكەلىك پارتكومىنىڭ شۇجيى بولىپ تۇرعان شي جينپىڭ جولداس ەكونوميكانىڭ جىلدام داموۋى مەن قوعامدىق ۇلكەن بۇرىلىس اكەلگەن جاڭا جاعدايلارعا، جاڭا ماسەلەلەرگە توتەپ بەرۇدى جانە شەشۇدى كوزدە ۇستاپ، فىڭچياۋعا تولعانىسپەن كەلگەن ەدى.

"جىجياڭ پارتيا ورتالىق كوميتەتىنىڭ رۇحى مەن وسى ارانىڭ ئس جۇزىندىك جاعدايىنا نەگىزدەلىپ، 'فىڭچياۋ تاجريبەسىنە' جاڭا داۋىرلىك ئمان ۇستەپ، جاڭا جاعدايداعى حالىق شىندىگى قايشىلىقتاردى حالىق بۇقاراسىنا سۇيەنىپ دۇرىس ئبىر جايلى ەتۇ ادىسىنە نزدەنىس جاسادى"، ـ دەپ ەسكە الدى باس شۇجي.

2003 ـ جىلى 11 ـ ايدا جىجياڭ ولكەسى ماۋ زىدۇڭ جولداستىڭ "فىڭچياۋ تاجريبەسىن" بەكتىكەندىگىنىڭ 40 جىلدىعىن ەسكە ئتۇسرۇ جانە "فىڭچياۋ تاجريبەسىندە" جاڭالىق اشۇ جينالسىن اشتى. وسىدان باستاپ، "زاڭمەن باسقارىلاتىن جىجياڭ" قۇرۇ، "تىنىش جىجياڭ" قۇرۇ سياقتى جالپى جاعدايعا ساياتىن، ۇزاق بولاشاقتى كوزدەگەن ئبىر قىدىرۇ شەشىم ـ ورنالاستىرۇلار ىركەس ـ تىركەس شعارىلدى.

ئداۋىر وزگەرۇدە، جاعداي وزگەرۇدە، قوعامدىق قايشىلىقتىڭ مازمۇنى دا وزگەرۇدە، ايتسەدە حالىق شىندەگى قايشىلىقتاردى حالىق بۇقاراسىنا سۇيەنىپ دۇرىس ئبىر جايلى ەتۇ سىندى ئادىس باستان ـ اياق وزگەرگەن جوق.

"فىڭچياۋ تاجريبەسىنىڭ" دۇنيەگە كەلۇ، بىرتىندەپ كەمەلدەنۇ، داموۋ بارىسىن قايتادان ەسكە الىپ، باس شۇجي بىلاي دەپ تەرەڭ اتاپ كورسەتتى: "مۇنىڭ شىندە پارتيامىزدىڭ ماسەلەنى ئبىر جايلى ەتۇىنىڭ، قايشىلىقتاردى شەشۇىنىڭ ساياساتىنىڭ تاكتيكاسى جاتىر، ياعني بۇقارالىق لۇشيانمەن ئجۇرىپ، حالىق بۇقاراسىنا تىعىز ارقا سۇيەپ، ماسەلەلەردى نەگىزگى ساتىدا شەشۇ، بەلەڭ بەرە باستاعان كەزىندە شەشۇ كەرەك".

الپىس جىلدى وتكەرىپ، كۇن وتكەن سايىن جاڭارا ئتۇستى.

60 جىلدان بەرى "فىڭچياۋ تاجريبەسى" امالىيات بارىسىندا ۇزدىكسىز بايىپ، ۇزدىكسىز دامىدى، اسىرەسە، پارتيا 18 ـ قۇرىلتايىنان بەرى ەرەكشەلگى ايقىن جاڭا داۋىردەگى "فىڭچياۋ تاجريبەسىن" قالىپتاستىردى.

كورمە سارايىنىڭ 2 ـ قاباتىندا سوڭعى جىلدارى بۇكىل ەلدىڭ جەر ـ جەرىنىڭ جاڭا داۋىردەگى "فىڭچياۋ تاجريبەسىنە" تاباندى بولۇىنىڭ جانە ونى داموتۇىنىڭ جاندى امالياتى بەينەلەنگەن ەدى.

لياۋنيڭ شنياڭ مۇدان الەۋمەتتىك اۋماعىنىڭ "ئۇش ئنول" قىزمەت ئادىسى، فۇجيان مەڭشي اۋدانىنىڭ "چياۋشياڭ فىڭچياۋ" داۋ ـ شاردى شەشۇ قىزمەت ئادىسى، سچۋان چەڭدۇ ۋحوۋ رايونىنىڭ شاعىن اۋماق قوجالىق ىستەرى قايشىلىقتارىن "امانات‌تاۋ ئتۇزىمى" بويىنشا داۋ ـ شاردى شەشۇ قىزمەت ئادىسى... "فىڭچياۋ تاجريبەسىنەن" تۇىندىعان ئبىر ـ بىرلەگەن نەگىزگى ساتى قوعامىن باسقارۇ قىزمەت ادىستەرى ۇزدىكسىز مولنان جارىقتا شقتى.

كورمە سارايىنىڭ سىرتىندا فىڭشي وزەنى ۇزاقتا اعىپ، فىڭچياۋ كوپىرى ئالى تۇر. نەگىزگى ساتى قوعام باسقارۇىن كۇشەيتتى جانە وندا جاڭالىق اشتى، حالقتىڭ تابىس سەزىمى، باقىت سەزىمى، حاۋىپسىزدىك سەزىمى اناعۇرلىم تولىق بولىپ، اناعۇرلىم قامتاماسىز ەتىلىپ، اناعۇرلىم بايىاندى بولدى.

مىڭ جىلدىق سۇ جۇلگەسىنەن مىڭ جىلدىق مادەنيەت تامىرىنا كوز جىبەردى: "بايىرعى ۇلى كانالدىڭ داۋىرلىك جاڭا كەلبەتىن ايگىلەۇ كەرەك".

شاۋشىڭ قالاسىنىڭ باتىسىندا جىدۇڭ بايىرعى كانالىندا كوگىلدىر تولقىن شىمىرلاپ، 2500 جىلدان استام ۋاقىتتىق سۇ تاسىمالى تاريحى مەن ۇزىلمەي جالعاسقان جۇڭحۇانىڭ مادەنيەت تامىرى جالعاسۇدا.

جىدۇڭ كانالى باتىستا حاڭجوۋدىڭ شيشيڭنان باستالىپ، شاۋشىڭنان اعىپ ئوتىپ، شعىستا نيڭبو جەتەدى، جىدۇڭنىڭ تاۋلى جاعدايىنان تولىق پايدالانىپ، وزەن ـ كولدەردى تۇتاستىرىپ، تارام ـ تارام جولدارىنا كەسىپ ئوتىپ، قۇنارلى دالانى نلعالداندىرىپ، ەكى جاعالاۋداعى حالقتى نارلەندىرىپ كەلەدى.

باسپالداقتى ورلەپ باقشانىڭ شىندەگى بيىك دوعالى تاس كوپىرگە شىققان باس شۇجي شي جينپىڭ اينالاعا كوز تاستادى. كوز الدىندا بايىرعى كانالدا اعىن سۇ السقا كەتىپ جاتىر؛ تاياۋ جەردە ئزاۋلىم كوپىردىڭ ۇستىنەن جولاۋشىلار اۋتوكولىگى مەن جۇك اۋتوكولىكتەرى زىمىراپ ئوتىپ جاتىر، ادامعا بۇرىنعى مەن بۇگىنگىنىڭ ارا ـ سىنان كوكتەي وتكەندەي اسەر بەرەدى. باس شۇجي تەبىرەنىپ بىلاي دەدى: "وسى ارادان ەجەلدەن قازىرگە دەيىنگى سان وزگەرىس جونىندە تەرەڭ تولعانا وي جۇگىرتۇگە بولادى".

چۇنچيۇ داۋىرىندەگى شان ـ ين بايىرعى سۇ ارناسىنان باستاۋ الىپ، ەكى جين داۋىرىندە تۇتاستىرىلىپ، تاڭ، سۇڭ داۋىرىندە كوركەيىپ، مىڭ، چىڭ داۋىرىندە دامىدى... جىدۇڭ كانال مۇراجايىنا كىرىپ، باس شۇجي وسناۋ مەڭداعان جىل جالعاسقان "كانال تاريحىن" ەگجەي ـ تەگجەيلى ۇعىستى.

سۇ يگىلىگى ينجەنەرياسىنىڭ مودەلى ـــ شاۋشىڭ سانجياڭ تيەگىنىڭ الدىندا باس شۇجي ئسال تۇركىلدى.

بۇل مىڭ داۋىرىندەگى شاۋشىڭ ئۇالىي تاڭ شاۋىن باسقارىپ سالدىرعان ئرى تىپتى تاسقىندى توسپ، سۇ ىعىستىرۇ تيەگى، تيەكتىڭ تاعانى الپ تاستاردان قالانعان، تاستاردىڭ اراسى سىنالارمەن جالعاستىرىلعان، جينى 28 قۇىسى بار، "قۇاڭشىلىقتا سۇ جيناپ، جاڭبىردا سۇ ىعىستىرىپ، تاسقىن تۇىلعاندا بوگەپ"، شانحۇي جازىعىنىڭ سۇ يگىلىگى مەن سۇ تاسمالى شارت ـ جاعدايىن جاقسارتقان.

باس شۇجي ەڭكەيىپ سانجياڭ تيەگىنىڭ جوبا قۇرىلىمىن زەر سالا كورىپ: "مىنا تيەك قازىر ئالى بار ما"؟ ـ دەپ سۇرادى.

"ئالى بار، ونىڭ رولىن ساۋىجياڭ ۇلكەن تيەگى اتقارۇدا"، ـ دەدى تۇسىندىرگەن جولداس جاۋاپ قاتىپ.

بۇرىنعىلاردىڭ پاراساتى كەيىنگىلەردىڭ امالياتىنا شابىت بەرىپ كەلەدى.

شي جينپىڭ جولداس جىجياڭدا قىزمەت ىستەگەن كەزىندە جىدۇڭ سۇ باساۋ ينجەنەرياسىنىڭ قۇرىلىسىن ىلگەرىلەتتى، ساۋىجياڭ ۇلكەن تيەگى ئدال سول كەزدە باستاپ سالىنعان بولاتىن.

كورمە سورەسىندەگى 2005 ـ جىلى 12 ـ ايدىڭ 31 ـ كۇنى باسپادان شىققان «جىجياڭ گازەتى» وسى ئبىر تاريحي ئساتتى ەستەلىككە الىپتى:

"ولكەلىك پارتكومىنىڭ شۇجيى شي جينپىڭنىڭ 'ساۋىجياڭ ۇلكەن تيەگى تۇراپتىق ينجەنەرياسى قۇرىلىس باستادى' دەپ جاريالاۋىنا ئارى قۇرىلىس باستاۋ تۇيمەشگىن سكە قوسۇىنا ىلەسە، ئاپ ـ ساتتە سونشاما اۋماقتى قۇرىلىس ورنىندا قاتار ـ قاتار تىزىلگەن قۇرىلىس ماشينالارىنىڭ 'گۇرىلدەگەن' داۋىسى ەستىلدى... چيانجياڭنىڭ ەكى جاعالاۋىندا ىلگەرىلەتىپ كوپتەن كۇتكەن ساۋىجياڭ ۇلكەن تيەگى تۇراپتىق ينجەنەرياسى وسىلايشا رەسمي شىملدىعىن اشتى".

باس شۇجي وسى ئبىر وتكەن ئستى بىلاي دەپ ەسكە الدى: "بۇرىن جىدۇڭ اۋماعى، اسىرەسە، جوۋشان سۇ تاپشى جەر بولاتىن، جارتىسىنان استامى سۇ وسى سۇ باساۋ ينجەنەرياسىنا سۇيەنەدى".

2021 ـ جىلى 6 ـ ايدا جىدۇڭ سۇ باساۋ ينجەنەرياسى تۇتاس جەلى بويىنشا تۇتاستىرىلىپ، كۇنى بۇگىنگە دەيىن 5 ميلليارد تەكشەمەتردەن استام سۇ جەتكىزىپ، جاڭجوۋ، شاۋشىڭ، نيڭبو، جوۋشان سىندى 4 قالا، 18 اۋداندىق (قالا، رايون) 17 ميلليون 500 مىڭنان استام ادامعا تيىمدىلىك جەتكىزدى.

"كوپتەگەن جىدۇڭ بۇقاراسى وسى سەبەپپەن يگىلىككە كەنەلدى، كوپشىلىك سۇ شىكەندە قاينارىن ۇمتىپاي، العىس سەزىمدەرىن كوكەيىندە ساقتادى"، ـ دەدى جەرگىلىكتى ورىنداعى جاۋاپتى جولداس.

مىڭ جىلدىق سۇ جۇلگەسى ئدال سان ۇرپاق ادامنىڭ ۇزدىكسىز ايالاۋى مەن جالعاستىرا سالۇىنىڭ ارقاسىندا بۇگىنگە دەيىن اعىپ، ۇزىلمەي جالعاسىپ كەلەدى.

وزەن باستىعى ئتۇزىمىنىڭ باستالعان جەرى رەتىندە، جىجياڭ ولكەسى ەڭ الدىمەن ولكە، قالا، اۋدان، اۋىل، قىستاق سىندى 5 دارەجەلى وزەن باستىعى جۇيەسىن ورناتتى، تاعى وزەن ـ كولدەردەن بىرگە يگىلىكتەنىپ، بىرگە باسقارۇدىڭ جاڭا ۇلگىسىنە شاماپازدىقپەن نزدەنىس جاساپ، قالىڭ بۇقارانى سۇدى تىزگىندەۋدىڭ، سۇدى قورعاۋدىڭ نەگىزگى كۇشىنە اينالدىردى. باس شۇجي وزەن باستىعى ئتۇزىمىن، ئسوز جوق، دايەكتى جالعاستىرۇ كەرەكتىگىن باسا دارىپتەدى.

سۇدى تىزگىندەۋ ەل باسقارۇعا سايادى، سۇ جۇلگەسى ماەدەنيەت تامىرىمەن جالعاسىپ جاتىر. باس شۇجيدىڭ كوڭىلىندە ۇلى كانال اتا ـ بابالاردىڭ مىز بىزگە قالدىرعان قمباتتى مۇرا، جىلجىمالى ماەدەنيەت بولىپ تابىلادى.

"ۇلى كانال سىندى وسى جۇمىستى ويداعداي ىستەۋ كەرەك". مۇراجايدان شعىپ، قوشتاساردىڭ الدىندا باس شۇجي شي جينپىڭ سول جەردەگى جاۋاپتى جولداستارعا ۇلى كانال ماەدەنيەتىن جاقسلاپ كادەگە جاراتىپ، ئبىر تۇتاس جوسپارلاپ ويداعداي قورعاۋ، ويداعداي جالعاستىرۇ، ويداعداي پايدالانۇ كەرەكتىگىن ارنايى تاپسىردى.

الىپ تولقىن جوڭكىلىپ، ەكپىندەي العا ىلگەرىلەدى.

باس شۇجيدىڭ ئسوزى ۇمتىكە تولى بولدى